

שלוש השבועות רב דניאל שטיין

א. גמרא כתובות (קיא, א) - ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי. ורב יהודה אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים בצבאות או באילות השדה. אמר רבי אלעזר אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה. [רש"י (שם) - שלא יעלו בחומה - יחד ביד חזקה. אם תעירו ואם תעוררו - שתי שבועות בכל אחת. ושלא ירחקו את הקץ - בעונם ל"א שלא ירחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי]. [מהרש"א (שם) - ר"ל ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ונחמיה שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהיה וגו' ברשות המלך היה]. [פני יהושע (שם) - לאו מימרא פסיקא היא ואגדות חלוקות הן].

ב. גמרא יומא (ט, ב) - דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו.

ג. גמרא ברכות (ד, ב) - עד יעבר עמך ה' עד יעבר עמך ה' עד יעבר עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבר עמך זו קנית זו ביאה שניה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא. [רש"י סנהדרין (צח, ב) - לעלות בזרוע על כרחם של מלכי פרס].

ד. מגילת ספר, על ספר המצוות של הרמב"ם (שכחת עשיון ד) - נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בוא המשיח, כי אדרבא נצטוינו לפי מה שאמרו בסוף כתובות (קיא, א) שלא נמרוד באומות ללכת לכבוש את הארץ בחזקה והוכיחו מפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו', ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה וכו', ומה שאמר עוד שהחכמים הפליגו בשבח דירת הארץ, זה דוקא בזמן שבית המקדש קיים אבל עכשיו אין מצוה לדור בה וכו', והאמר שהביא מספרי שבכו וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה, נ"ל שעל שלא היה בידם לקיים מקרא זה לפי שהיה הבית חרב היו בוכים והראיה ממה שקרעו את בגדיהם שנראה שעל החרבן היו מתאבלים.

ה. איגרת תימן להרמב"ם - בקרוב ביאת המשיח האמיתי ירבו המתנשאים והמכניסים ספק בליבות בני אדם וכו' וכאשר ידע שלמה ברוח הקודש שזאת האומה בשקעה בגלות תשתדל להתעורר בזולת עתה הראויה לה, וימותו בעבור זה, וישיגום צרות הזהיר ממנו, והשביע עליו על צד המשל ואמר השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ואתם אחינו ואהובנו שימרו השבעתו ולא תעירו את האהבה עד שתחפץ.

ו. שו"ת אבני נזר (יו"ד סימן תנד אות מה) - והנה כעין זה נוכל לפרש בשבועות ישראל כי השבועה ה' לשורש נשמותיהם למעלה. וז"ש השבעתי אתכם בנות ירושלים שהם נשמות כמ"ש בזוה"ק ויחי (רמ"ב ע"א) בנות ירושלים אילין נשמתיהון דצדיקיא. והוא כעין שמשביעין את הנשמה קודם ביאתה לעולם תהא צדיק ואל תהי רשע [נדה ל ע"ב]. והוא ג"כ כנ"ל שהנשמה תהי חפצה ורצונה לטוב. ומ"מ ביד הגוף ללכת בשרירות יצרו הרע ולא לשמוע אל הנשמה. וע"כ הוצרכו ישראל בפועל ממש בעוה"ז לקבל התורה באלה ובשבועה ולא סגי במה שמשביעין את הנשמה.

ז. ספר כפתור ופרח (פרק י) - מיהו לא יעלו על מנת לכבוש עד שיבא הקץ וכדאיתא סוף מסכת כתובות (קיא, א) אם תעירו ואם תעוררו וגו' (שה"ש ב, ז), רבי זירא ההוא שלא יעלו ישראל כחומה.

ח. שו"ת הרשב"ש (סימן ב) - אין ספק שהדירה בא"י היא מצוה גדולה בכל זמן בין בפני הבית בין בפני הבית, וא"ז הרמב"ן ז"ל מנה אותה מכלל מצות עשה וכו'. אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה, אבל היא נמנעת כלל כשז"ל בגמרא כתובות פרק האחרון שהיא מכלל שבועות שהשביע הקדוש ב"ה את ישראל לא ימהרו את הקץ ושלא יעלו בחומה, וצא וראה בני אפרים מה קרה להם שמהרו את הקץ. אמנם מצוה היא על כל יחיד לעלות לדור שם.

ט. ספר ויואל משה (מאמר שלוש שבועות, סימן קי) - ואין שם לב כי על ידי הכתות האלה שמשכו לב העם, ועברו על השבועה וכו' ליקח המלוכה והחירות קודם הזמן, נהרגו ר"ל ששה מליונים מישראל וכו' שזהו העונש המר המבואר על זה בגמרא "אני מתיר את בשרכם".

י. שו"ת אבני נזר (יו"ד סימן תנד אות נו) - דכל זה הוא רק כשאין לו רשות מהממשלה לעלות. אבל אם השיג רשות לעלות ולהתיישב שמה שוב מחויב לעלות דמעתה ליכא הטעם דכל דליתא בציבור ליתא ביחיד שאם יותן רשות לכל ישראל לעלות לא יחשב שעולין בחומה. כי בחומה פרש"י ביד חזקה וכו'. אך זה ברור שאין חיוב לעלות אפי' ברשות רק להתיישב שמה בתוך קיבוץ אנשים מישראל הכשרים. כי באם לאו יצא ח"ו שכרו בהפסדו. כי קיבוץ אנשים כשרים הוא תועלת גדול לקיום כל המצות בכלל וביחוד למצות התלויות בארץ כמוכן.

יא. ספר שם עולם, להחפץ חיים זצ"ל - הקב"ה נותן בלב מלכי האמות שיכירו כולם האמת וירצו להטיב עם ישראל וכענין שנאמר בכורש שהכריז בכל מלכותו כל ממלכותו כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלקי השמים מי בכם מכל עמו יהיה אלקיו עמו ויעל.

יב. מכתב של בעל האור שמח זצ"ל, (קובץ התור שנת תרפ"ב גליון ג) - אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור על ידי גדול המעש כמו מונטיפיורי וכו' בהתעוררות רבה, ומהרבנים רבי הירש [קאלישר] וכו' לבנת ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט עד כי נתרחב הדבר על ידי הנהלים, ורבנים הרבה עמדו מנגד ואף אותם שהיה בדם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מן הנהלים שלא יגדישו את הסאה, ומהג' שבועות שהשביע לבנות ישראל וכו', אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באסיפת הממלכות הנאורות בסאן-רימו ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצוות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה למקומו, ומצווה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצווה זו.

יג. שולחן ערוך (יו"ד סימן רלו סעיף ו) - שנים שנשבעו לעשות דבר אחד, ועבר אחד מהם על השבועה, השני פטור ואינו צריך התרה. לפיכך איש ואשה שנשאתכו זה לזה וקבלו חרם לינשא לזמן קבוע, מי שיעכב והעביר המועד אסור לינשא לאחר, והלה מותר ואינו צריך התרה. וגם המעכב עצמו מותר בלא התרה לאחר שנשא שכנגדו. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בשנים שנשבעו זה לזה, אבל שנים שנשבעו יחד לעשות דבר, כגון שלא לדבר עם פלוני, ועבר אחד מהם, השני חייב לקיים שבועתו.

יד. נצח ישראל למהר"ל (פרק כד) - וביאור ענין זה, כי הגלות כמו שאמרנו הוא שני מסדר העולם, ודבר כמו זה קשה שיעמוד בשנוי הסדר שלו, ותמיד הוא חפץ לבטל השנוי, דהיינו שיתקבצו מן הפיזור, ויעלו בחומה לשוב מן האומות, וזהו פירוד זה מזה. השני - שלא ימרדו ישראל באומות, וזהו מצד ישראל. הג' - שלא ישתעבדו בהם יותר מדאי, וזה מצד האומות, ובוזה יהיה נשאר הגלות.

טו. חדושי אגדות למהר"ל (כתובות שם) - והגלות הזה אינו לפי הסדר שראוי להיות בעולם, כי לא תמצא שהאומה יהי' גולה ויהי' יושבים בתוך ארץ אומה אחרת, רק כל אומה ואומה היא תחת רשותה, והש"י גזר הגלות על ישראל והגלות הזה אינו לפי סדר הראוי שיהיה בעולם, ולפיכך היה הש"י גוזר קיום על גלותם. ואם לא היתה הגזירה הזאת על דבר שהוא כנגד הסדר, אין לו קיום כי הסדר גובר עליו.

טז. ספר עץ חיים (הקדמת מוהר"ו זי"ע על שער ההקדמות) - ובגין דא השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' פירוש הדברים כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלוקים שלא יעוררו ואת הגאולה עד שאותה אהבה תהיה בחפץ ורצון טוב כמו שכתוב עד שתחפץ וכו' וכבר אמרו חז"ל כי זמן השבועה היא אלף שנים.

יז. ספר הכוזרי (מאמר ב אות כד) - והעון הזה הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלקים בבית שני וכו' כי כבר היה הענין האלהי מזומן לחול כאשר בתחלה אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש חפצה, אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בכבל רוצים בגלות ובעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם, ושמה על זה אמר שלמה "אני ישנה ולבי ער", כנה הגלות בשינה והלב הער התמדת הנבואה ביניהם. "קול דודי דופק", קריאת האלקים לשוב.

יח. ספר אהל תורה (פרשת שמות) - וכבר מקשים וכי לא יכול לבוא אחר גם כן ויאמר בלשון פקוד וכו' ונראה שלשון פקוד הוא מלשון וכו' של געגועים, וזה לא יוכלו כולם לעשות, רק הגואל האמת הוא לבדו יפעיל בכלל ישראל שיהיה לבם מתגעגע לאביהם שבשמים ואין זולתו.

יט. ספר קריינא דאיגרתא, לבעל הקהלות יעקב זצ"ל, (סימן רה) - עיקר טענת הרב הקדוש מסאטמר שליט"א מחמת לש השבועות אינו מובן לענ"ד, בודאי בתחילה היה שלא כדון, אבל עכשיו שאין שלטון אחר לכאורה ליכא איסור מצד הג' שבועות.

כ. ספר בעיות הזמן, להג"ר ראובן גרוזובסקי זצ"ל - המדינה היא מציאות וישוב יהודים שם היא מציאות וכו', בהסברת ההתנגדות לציונות היה נימוק שכזה היו מסייעים לעבור על השבועה שלא יעלו ישראל בחומה וכו' והנה לא אדבר אם היתה ככאן העברה על השבועה לפי המצב המציאותי שהיה, אבל ודאי הוא שהשתתפות בבחירות וגם השתתפות בממשלה אין בהם משום העברה על השבועה.

כא. ביאור הגר"א לתיקוני זוהר (תיקון כו) - שמושבעין שלא יצאו מאליהם לבנות בית המקדש שושנא דלעילא עד שיבוא.